7 ताल जाणवता *ता का ता की ता*

0337CH07

संगीतांत ताल हो खूब म्हत्वचो आसा.

घड्याळाची टिकटिक, नळांतल्यान गळपी उदक वा पक्ष्याचो किलबिलाट हांचे निरिक्षण करात.
सकयल दिल्ल्यो ताळयो, क्लिक, शिक्को आनी स्टॉम्प ह्यो प्रतिमा एका नमुन्यांत आसात. काडपाचो यत्न करात.
अशे आनीक चार ताल तयार करून आनंद घेयात.

- आनीक किदें आमच्या भोंवतणी स्थीर बीट करता?
- खंयचे आवाज जांकां स्थीर ताल नासता? झाडाचेर सळसळपी पानां, प्रेशर कुकराची शिट्टी आनी येरादारींत गाडयांचो हॉर्न मारप हे सगळे आवाज जांकां स्थीर ताल नासता.

तुमकां स्थीर ताल वा अनियमित ताल आवडटा? दरेकल्याचीं आनीक खंयचीं उदाहरणां आसात जांचो विचार करूं येता?

कृती 1 एक दोन तीन चार!

सकयल दिल्ल्यो ताळयो, क्लिक, स्टॅम्प आनी स्टॉम्प ह्यो प्रतिमा एका नमुन्यांत आसात. काडचो यत्न करात.
अशे आनीक चार ताल बीट तयार करून आनंद घेवचो.

1.				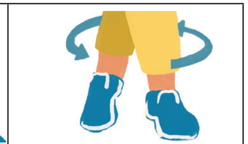
2.				
3.			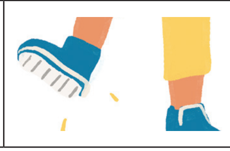	

© NCERT not to be republished

कृती 2 कॉल आनी प्रतिसाद मॅपिंग

आमी आमच्या शरिराचो वापर करून ताल तयार करूंक शकतात-

- ताळयो मारप
- स्नॅपिंग
- स्टॉम्पींग
- तोंडान आवाज काडप

हांकां आंकडो दिवूया-

ताळी – 1

स्नॅप – 2

स्टॉम्प – 3

तोंडान आवाज काडप – 4

आपल्या शरिराचो उपेग करून स्वताचे ताल नमुने तयार करात!

आतां अशेच ताल तयार करप चालूच दवरात.

नोंदी

a.	1	2	3	4
b.	2	3	1	4
c.				
d.				
e.				
f.				
g.				
h.				

© NCERT not to be republished

कृती 3 आयकून घेवूया आनी शिकया

संवसारांतल्या जायत्या वाठारांनी गायिल्लें एक खूब फामाद अशें गीत शिकूंया.

हम होंगे कामयाब

हम होंगे कामयाब,
हम होंगे कामयाब,
हम होंगे कामयाब एक दीन
हो हो हो मन में है विश्वास,
पुरा है विश्वास,
हम होंगे कामयाब एक दीन

इंग्लीश

We shall overcome,
We shall overcome,
We shall overcome some day.
Oh, deep in my heart,
I do believe,
That we shall overcome some day.

कन्नड

नवू गेड्डे गेल्टीवी,
नवू गेड्डे गेल्टीवी,
नवू गेड्डे गेल्टीवी ओंडू दिना,
अरे मनाली विश्वासा,
पूर्ती व्श्वास,
नवू गेड्डे गेलेटीवी ओंडू दिना.

NCERT not to be republished

कृती 4 वाद्यां वांगडा ताल शिकात

तुमच्या आवडीच्या गीताचो ताल दवरात.
दांडियाच्यो बोडयो, क्लॅपर, मंजीरा, दफली, मराकस वा खडखड हांच्या आदारान ताल दवरपाक शकता?
हीं वाद्यां योग्य तालांन वाजोवपाक तुमकां मजा येतली.

तुका खबर आसा ?

ताल हे संकल्पनेचो सगळ्यांत पयलीं उल्लेख सामवेदांत मेळटा. उत्तर आनी दक्षिण भारतांतल्यो ताल पद्धती सोळाव्या शेंकड्यामेरेन वेगळ्यो नाशिल्ल्यो.

कृती 5 शरिरा वांगडा ताल शिकात

टाळयो मारून वा पांयांचो शिक्को मारून (एकाफाटल्यान एक) मेजपाक सुरवात करात. ताल दवरपा खातीर वेगवेगळ्यां तरेच्यो टाळयो वापरात – दावे वटेन टाळी मारात, उजवे वटेन वयर वा माथ्या वयर वा शांततायेन.

देखीक- 1, 2, 3, टाळी, 5, 6, 7, टाळी – 1, 2, 3, उजवे वटेन टाळी मारात, 5, 6, 7, दावे वटेन टाळी मारात – 1, 2, 3, माथ्या वयर टाळी मारात 5, 6, 7, शांतताय.

म्हणटकच ही टाळयो मारपाची पद्धत आमकां ताल दवरपाक मजत करता हें तुमकां जाणवलें. 5-10 मिनटांचो सराव केल्या उपरांत आमी हातूंत कांय तबला बोल घालूंया.

***धा गे ना ती* (पुनरावृत्ती) टाळी मारात आनी मेजात. उपरांत *ना का धी ना* टाळी मारात आनी मेजात.**

'धा गे ना ती (पुनरावृत्ती) टाळी मारात आनी मेजात. उपरांत ना का धी ना टाळी मारात आनी मेजात.
'धा गे ना ती ना का धी ना' हो बोल आशिल्ल्या तालाक केहेरवा म्हणटात. अशेच तरेन आदी ताल घेवंक मेळटा जातूंत 8 अक्षर काला (8 ताल) आसता.

ता का घी मी – ता का जा नू

ह्या गीता वांगडा हो ताल वाजयात.

आस्वाद घेवया – टाळयो मारात, गायात आनी हालचाल करात.

© NCERT not to be republished

कृती 6 संगीतांतलो नोट (स्वर) शिकात

भारतीय शास्त्रीय संगीत, तशेंच संवसारांतल्या हेर जायत्या संगीताच्या प्रकारांत सात स्वर आसात.

सा, रे, ग, म, प, ध, नी...

वयल्या नोटा उपरांत पूण उंचेल्या स्वरांत ‘सा’ गायतात. ह्या एकठांय सात स्वरांक सप्तक म्हण्टात.

सात स्वर कितलेशेच फावट म्हणया, वयर वचून मागीर सकयल.

तुका खबर आसा ?

नाट्यशास्त्र हो भरत मुनीन बरयल्लो भारतांतलो एक पुर्विल्लो ग्रंथ. तातूंत संगीत, नाच, नाटक ह्या विशयांचेर भासाभास केल्ली आसा. नाट्यशास्त्रांत दरेक स्वर (संगीत स्वर) एका वेगळ्याच भावनेकडेन जोडिल्लो आसता हें तुमकां खबर आसा? हाचो अर्थ तुमी वाजोवपाक वा गावपाक संगीतां खंयचे स्वर वापरतात ताचेर आदारून तुमकां वेगवेगळ्यो गजाली जाणवूं येतात!

not to be republished

कृती 7 चल गावया: तकली भुजां धोपरां आनी बोटां

एक मजेशीर कार्यावळ करूया. गायतना तकलेक, भुजांक, धोपरांक आनी बोटांक हात लायात.
हाका लागून तुमकां तुमच्या समन्वय कुशळटायेक मजत जातली आनी पंजाबी भाशेचीय वळख करून दितले !

गीतां

सर, मोडे, गोडे, पेअर, गोडे, पेर.
सर, मोडे, गोडे, पेअर, गोडे, पेर.
नाले आंख, नाले कान, नाले मुह, नाले नाक.
सर, मोडे, गोडे, पेअर, गोडे, पेर.

भासः. पंजाबी

तुका खबर आसा ?

लय हाचो संबंद संगीतांतल्या ताल वा गतीकडेन आसा. जशें तुमचें काळीज धडधड जाता तशें तें स्थीर आसता. पूण जशें तुमी धावतना काळजाची जोरान धडधड जाता, आनी न्हिदिल्ले आसतना मंद जाता, तशेंच वेगवेगळ्या रचनां खातीरय लय वेगळें आसूं येता.

इंग्लीश अणकार

Heads, shoulders, knees and toes, let's go.
Heads, shoulders, knees and toes, knees and toes.
And eyes and ears and a mouth and a nose.
Heads, shoulders, knees and toes, knees and toes.

आतां हें गाणें कशें गावपाचें तें तुमकां खबर आसा आनी ही क्रिया आता दोन भाशांनी करात. तुमी तुमकां खबर आशिल्ल्या दुसरे भाशेंत करूक शकता ? वयर दिल्लें गाणें वेगवेगळ्या गतीन (वेगवान आनी मंद गतीन) गावपाचो यत्न करात.

© NCERT not to be republished

कृती 8 जल्मदिसाचें गीत

सगळ्यां खातीर जल्मदीस म्हत्वाचो आसा. हें जल्मदिसाचें गीत आमी शिकूंया.

गीतां

जल्मदीनमिदम् अयि प्रिय सके
शं तनोतु ते सर्वदा मुदम्
प्रार्थयामहे भव शतायुषी
इश्वर: सदा त्वां च रक्षम्
पुण्यकर्मणा किर्तिमर्जय

अर्थ

प्रिय इश्ट, जल्मदिसाचीं परबीं! सुख आनी कितल्योश्योच बऱ्यो गजाली तुमचे वाट्यांक येवं. तुमची बरी भलायकी जावची म्हूण आमी प्रार्थना करतात. तूं दीर्घायुष्य जगूं! देव तुजी राखण करू! तुज्या बऱ्या कर्तुबांक लागून तुका नामना मेळूं. हेतूपूर्ण जिवीत जगू!

रचनाकार: स्वामी तेजोमयानंदा
भास: संस्कृत

तुमी आपलें आवडीचें गीत गावन टाळयो मारून ताल दवरपाचो यत्न करपाक शकता?

शिक्षकाक टिपणी
वर्गांत भुरग्याचो जल्मदीस गीत, नाच आनी शुभेत्सा खातीर कार्ड तयार करून मनयतात. हे कार्यावळींत साहजिकच कलेचो आस्पाव जातलो.

© NCERT not to be republished

कृती 9 एक रुचीक काणी

पुर्विल्ल्या संस्कृत ग्रंथा नारदीया शिक्षणा प्रमाण वेगवेगळ्यां सुकण्यांच्या आनी जनावरांच्या रडपाच्या आनी आवाजापसून संगीत स्वर तयार जाले.

तांकां आमी ह्या गीतांतल्यान शिकूंया.

गीतां

सा - हो मोरां खातीर खूब रंगीत

रे - म्हळ्यार खऱ्या अर्थान बळिश्ट आशिल्ल्या बैला खातीर

ग - म्हणल्यार भोंवतणी धांवपी बोकड्या खातीर

म - धवें बकें आनी उंच खातीर

प - हुशार कोगूळ आनी गोड खातीर

ध - म्हणल्यार चड पयस धावपी घोडो खातीर

नी - म्हणल्यार हत्ती जो खूब व्हड

आमकां परत सा कडेन हाडटा...

सा रे ग म प ध नी सा प सा

सा नी ध प मा ग री सा प सा

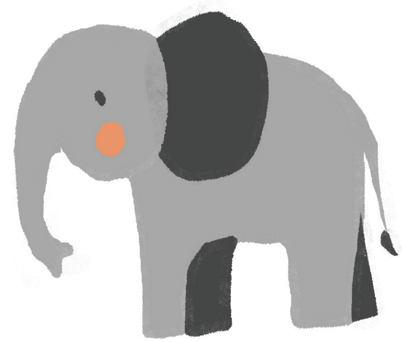

© NCERT not to be republished

कृती 10 जनावरां आनी आवाज

उंचायेचो आनी उण्या आवाजाचो आवाज काडपी जनांवरा आनी सुकण्यांचो आवाज कॉपी करचो.

ज्या जनावरांचो आनी सुकण्यांचो आवाज तुमकां भोंवतणी आयकूंक येता तांच्या नांवांची वळेरी तयार करात. हे आवाज तुमच्या आवय-बापूय आनी इश्टां वांगडा करून पळयात.

नोंदी

© NCERT not to be republished

कृती 11 संगीताचे बिल्डिंग ब्लॉक्स

घर बांदपा खातीर आमी विटांचो उपेग करतात तशें संगीताचे नोट्स बिल्डिंग ब्लॉक करता.

आमी पयलीं शिकिल्लें सात नोटी तुमकां याद आसात? आमी तें आयकून घेवया आनी आनीक एक फावट एकठांय गावया. आतां आनीक कांय सरगम वा अलंकार शिकूंया. अलंकार ह्या उतराचो अर्थ म्हणल्यार सजावट. तर तुमकां दिसता की ब्लॉक संगीतांतल्या अलंकारा सारके आसतात.

सासा रेरे गग मम । पप धध । नीनी सासा ॥
सासा नीनी धध पप । मम गग । रर सासा ॥

सारेग, रेगम, गमप, मपध, पधनी, धनीसा,
सानीध, नीधप, धपम, पमग, मगर, गरस

ह्या ओळींतल्यो कितल्यो
ओळी तुमकां गावपाक येता?

सगळ्यो ओळी गावपाक जमना जाल्यार,
बरें! सराव करीत रावात.

© NCERT not to be republished

कृती 12 नोट्सांतलें संगीत (अलंकार आनी सरगम) गायन आनी पुनरावृत्ती

तुका खबर आसा?

नोट कितली उंच वा उणी हें स्पश्ट करपा खातीर आमी 'पिच' हो शब्द वापरतात. नादांत कशें गावप हें समजून घेवपा खातीर आमी तांबोरा वा तानपुरा ह्या नांवान तें वाद्य वापरतात. तंबूरा हें लांब मानेचें तार आशिल्लें वाद्य आसा, पूण तुमचे कडेन इलॅक्ट्रॉनीक तंबुरा, तशेंच तंबूरा ॲप्स लेगीत आसात! भारतीय संगीताचो सराव करतना तुमच्या कडेन जुळोवपा खातीर तंबूरा आसप खूब उपेगी पडटा.

तानपुरा

नोंट्स

i) सा गा, सा गा,
सा गा मा गा रे सा
रे गा रे गा,
रे गा पा मा गा रे
सा सा सा

टाळयो मारात आनी गायात.
ह्या उतरांनी तुमी गावंक शकतात:

आओ, आओ
खुशियाँ मनाओ
गाओ, गाओ
सब मिलकर गाओ

ii) आमी आनीक एक सरगम वा अलंकार गावया
सा सा सा रे
रे रे रे ग
ग ग ग म
म म म प

रिकाम्यो सुवाती भरून गायात.

____

____

नी नी नी सा

(ह्या 'सा ('S a')अक्षराच्या' च्या माथ्यार एक बिंदू आसा जाचो अर्थ उंच तालार गावचें पडटा.)

© NCERT not to be republished

कृती 13

ताला विशीं जाणून घेवूंया

म्हणटकच ताल हो तालाचो नमुनो आसा हें तुमकां कळ्ळें. संगीतांत ताल दवरपा खातीर आमी तालाचो उपेग करतात. दर एका तालाक थारावीक संख्येन ताल आसतात जाची पुनरावृत्ती जाता आनी ताका ताल चक्र अशें म्हण्टात. तुमी आदी ताल आनी केहरव म्हणला.

तांचो सराव करूया. आतां आमी आनीक एक ताल म्हणया जो स तालांचो आसता.

धा धी ना/ धा ती ना

ह्या तालाचें नांव दादरा.

कृती 14

हें गीत आयकून घेयात आनी ताचे वांगडा *ताल* दवरपाचो यत्न करुया

श्यामले मीनाक्षी

गीतां

श्यामले मीनाक्षी
श्यामले मीनाक्षी
सुंदरेश्वर साक्षी
शंकरी गुरुगुहा
समदभावे शिवेवा
पामारा मोचनी
पंकजा लोचनी
पद्मासना वाणी हरी
लक्ष्मी विनुते शांभवी
श्यामले मीनाक्षी

गीता विशीं

हें गीत मीनाक्षी देवीचें.
ती शिवाची बायल आनी षण्मुखाची आवय.

संगीतकारः मुथुसामी दिक्सितार
भास: संस्कृत
रागम: शंकरभरणम्
तलम: आदी

© NCERT not to be republished

कांय संगीताच्यो संज्ञा

संगीतांत आमी सकयल दिल्ल्यो सामान्य संज्ञा वापरतात-

भारतीय संगीत संज्ञा	इंग्लीश टर्म
ताल	रीधमीक चक्र
लय	टॅम्पो
सैम	पयलो ताल एक ताला
आवर्तन	एक चक्र ताला

© NCERT not to be republished